

اصالت سنجی

مقاله پژوهشی

خلاصه انگلیسی این مقاله با عنوان:
Comparative evaluation of ecotourism
capacity identification models
(Case study: Khuzestan province)
در همین شماره به چاپ رسیده است.

شهرسازی ایران، دوره ۳، شماره ۴، بهار و تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۲۷ - ۳۵
تاریخ دریافت: ۹۹/۲/۴، تاریخ بررسی اولیه: ۹۹/۲/۱۰، تاریخ پذیرش: ۹۹/۵/۵، تاریخ انتشار: ۹۹/۶/۱

ارزیابی مقایسه‌ای مدل‌های شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم (مطالعه موردی: استان خوزستان)

صادق بهاری بابادی*

حسن احمدی

کارشناسی ارشد برنامه ریزی آمایش سرزمین، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

استادیار گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس تهران

چکیده: پژوهش حاضر درصدد ارزیابی مقایسه‌ای بین دو مدل توان اکولوژیک و مدل بهینه با رویکرد آمایش سرزمین، جهت شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم در استان خوزستان است که با توجه به این نکته که در ارزیابی‌های اکولوژیکی برای سنجش قابلیت‌ها عمدتاً از معیارهای طبیعی استفاده می‌شود، در این تحقیق تلاش شده با نگاه آمایش سرزمین که دید جامع و کامل‌تری نسبت به سایر ارزیابی‌ها دارد، با تلفیقی از معیارمهم طبیعی و انسانی جهت شناسایی بهتر این ظرفیت‌ها اقدام نماید، روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و در مواردی مراجعه به اسناد و داده‌های سازمانی است. از نظر ماهیت کاربردی و روش از نظر هدف توصیفی - تحلیلی است بدین صورت که معیارهای دو مدل با استخراج پرسشنامه دلفی توسط کارشناسان و متخصصین رشته گردآوری شده و پس از بدست آوردن ضریب توافق معیارها بر اساس مدل سلسله مراتبی وزن دهی شده‌اند. در مراحل بعدی هر کدام از دو مدل با توجه به معیارهای خود در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی مورد سنجش قرار گرفته و سپس هر کدام از این نقشه‌ها بصورت مجزا در نرم افزار آردس پس از مشخص شدن ۳۰۰ نقطه برای هر کدام از نقشه‌ها ارزیابی شده است. نهایتاً با توجه به ضریب بدست آمده ضریب ۰/۸۶۵ برای مدل بهینه آمایش سرزمین نسبت به نتایج مدل اکولوژیکی که عدد ۰/۷۱۷ را مشخص می‌کرد این نتیجه را می‌رساند که مدل بهینه با رویکرد آمایش سرزمین نتایج واقع بینانه‌تری برای سنجش اکوتوریسم در استان خوزستان ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی: ارزیابی، اکوتوریسم، مدل اکولوژیکی، مدل آمایش سرزمین

*مسئول مکاتبات: sadeq.bahari.b@gmail.com

۱- مقدمه

گرچه دانسته‌های علمی از محیط زیست هنوز با نیازهای ما فاصله بسیاری دارد ولی در بسیاری از عرصه‌های علوم زیست محیطی، پیشرفت‌های علمی قابل توجهی حاصل شده است. همچنین در زمینه ایجاد یک چهارچوب قانونی برای مدیریت محیط

زیست نیز پیشرفت‌هایی به دست آمده و لذا مبنای جدیدی برای حرکت به سمت حل مشکلات زیست محیطی فراهم شده است. ارزیابی محیط به طور ساده به معنای دادن ارزش به یک واحد سرزمین است. (مخدوم، ۱۳۸۷: ۲۵) و از آنجایی که کشور ایران دارای تنوع اقلیمی و ناهمگنی منطقه‌ای بوده اتخاذ

مدل یکسان برای ارزیابی و شناسایی ظرفیت‌ها با دشواری روبروست و نتیجه دلخواه و قابل ثمری را نخواهد داشت، در واقع در برنامه ریزی های کلان و منطقه ای پیچاندن نسخه یکسان برای تمامی مناطق چیزی جز تلف کردن منابع مالی و انسانی نخواهد بود لذا در این پژوهش با اهمیت دادن به این موضوع و توجه به ظرفیت های پیش رو در بعد گردشگری سعی در انجام مقایسه مدل های شناسایی ظرفیت ها نموده ایم که با تفکیک معیارها و شاخص های بکار رفته در نهایت به دنبال پاسخ سوال؛ کدام یک از مدل های شناسایی ظرفیت های اکوتوریسم (مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین و مدل اکولوژیکی) توان های گردشگری واقع بینانه تری را ارائه می نمایند؟ خواهیم بود.

از نکات ضروری پژوهش این است که در کنار سایر مدل های ارزیابی که عموماً بر پایه توان اکولوژیک محیط با در نظر گرفتن ابعاد محیطی انجام می گیرد سعی در لحاظ کردن معیارهای انسانی در کنار معیارهای طبیعی جهت رسیدن به مدل مطلوب با رویکرد آمایش سرزمین است. و احتمال می دهد مدل بهینه (مبتنی بر آمایش سرزمین) ظرفیت های واقع بینانه تری را در خصوص توان های اکوتوریسم به نسبت مدل اکولوژیکی ارائه نماید. شکی نیست که فعالیت های گردشگری ضمن حفظ منابع طبیعی باید بر پایه الگوی های پایدار بنا شوند. بعد محیطی پایداری به ترکیب عوامل محیطی با منابع گردشگری و اثرات متقابل آنها دلالت دارد، که نباید تحت تأثیر تغییرات اساسی آسیب بینند. (McCool, 1995: 28) فراموش نکنیم قبل از اتخاذ هرگونه اقدام و تصمیمی، برنامه ریزی مهمترین گام به شمار می رود. (Hall, 1999: 26).

از سوی دیگر بسیاری از برنامه ریزان و سیاستگذاران از توریسم به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می کنند. (طهماسبی، رضایی مقدم ۱۳۸۹: ۳). پس ابعاد گردشگری پایدار لازم و ملزوم

یکدیگرند و متقابلاً یکدیگر را تقویت می کنند (Reid, 1995, 38). و این شناخت و ارزیابی مناطق را در اولویت خاصی قرار می دهد. از سویی رونق گردشگری منطقه سبب خواهد شد در بخش های دیگر آن منسجم تر به ایفای نقش بپردازد. پس می توان گفت کسب و کار گردشگری به طور فعال در ارائه و ترویج هویت مکان دخالت دارند. (Wang And chen, 2015: 17) این پژوهش امیدوار است با شناسایی ظرفیت های گردشگری چشم انداز روشنی برای استان خوزستان متصور شود و در آینده ای نزدیک صنعت گردشگری به شکل پویا و پایدار جایگزین خوبی برای صنعت نفت این منطقه گردد.

البته توسعه گردشگری باید براساس معیارهای پایداری باشد. به این معنا که مسائل اکولوژیکی در بلند مدت، مسائل اقتصادی و تعهدات لازم نسبت به جنبه های اجتماعی و اخلاقی باید رعایت شود. از دهه ۱۹۹۰، حرکت از گردشگری انبوه به سوی رویکرد توسعه پایدار گردشگری آغاز (Jurowski, Uysal, 1997: 3 & Williams) و توسعه پایدار گردشگری، که با بهبود کیفیت زندگی میزبانان، تأمین تقاضای بازدیدکنندگان و بهمان نسبت حفاظت منابع محیطی طبیعی و انسانی در ارتباط است به شکل خود ادامه خواهد داد (Butler, 1998, 25).

۲- پیشینه تحقیق

ارزیابی توان اکولوژیک^۱، به دلیل ضرورت، انتخاب و بهره برداری بهینه از پتانسیل اکولوژیک سرزمین در قالب مطالعات برنامه ریزی و مدیریت زیست- محیطی به منظور حصول به اصل توسعه پایدار است (رضایی، ۱۳۸۴: ۱۳۸).

در ارتباط با ارزیابی ظرفیت های اکولوژیک با استفاده از GIS برای کاربری اکوتوریسم مطالعاتی انجام گرفته است از جمله؛ زاهدی (۱۳۸۲) در مقاله ای با عنوان چالش های توسعه پایدار از منظر اکوتوریسم،

بردن مدل‌های دیگر و به مقایسه و بومی‌گزینی مدلی نپرداخته‌اند.

۳- مبانی نظری

امروزه صنعت توریسم فراتر از یک صنعت به مثابه یک پدیده پویای جهانی و اجتماعی دارای پیچیدگی‌های خاص خود است (Elliott, 1997: 4). توریسم همچنین دارای اشکال مختلف و انواع گوناگونی است که بسته به شرایط محیطی متفاوت است (Cater, 2000: 43).

پیرامون واژه‌ی اکوتوریسم یا طبیعت‌گردی و پیشینه‌ی کاربرد آن، اظهارنظرهای متفاوتی صورت گرفته‌است. برخی سابقه‌ی کاربرد چنین واژه‌ای را به اواخر دهه‌ی هشتاد از قرن بیستم برگردانده‌اند. سبالوس لاسکارین نخستین کسی است که این واژه را به کار برد. برابر تعریف او، طبیعت‌گردی، مسافرتی است که به منظور مطالعه، تحسین، ستایش و کسب لذت از سیمای طبیعی و مشاهده‌ی گیاهان و جانوران و آشنایی با ویژگی‌های فرهنگی جوامع محلی، در گذشته و حال صورت می‌گیرد. برخی سابقه‌ی طبیعت‌گردی را به زمانی دورتر و به هتزر نسبت می‌دهند که این واژه را در دهه‌ی شصت برای تشریح روابط متقابل گردشگری، محیط زیست و ویژگی‌های فرهنگی استفاده کرده‌است. به اعتقاد هتزر مفهوم طبیعت‌گردی در واکنش به رویه‌های نامناسب و منفی توسعه و نادیده گرفتن ملاحظات زیست محیطی، شکل گرفته‌است که کارشناسان نسبت به برداشت بی‌رویه از منابع نگران بودند. محیط بستر تمام کنش‌ها و واکنش‌های متقابل میان انسان و طبیعت است و تا زمانی که از کیفیت محیط و نهادهای آن اطلاعات دقیقی نداشته باشیم، بارگذاری جمعیت و فعالیت در مکان بصورت درست و طبیعی در آن امکان‌پذیر نیست (رهنمایی، ۱۳۷۰: ۱۵).

آمایش سرزمین طبق ضوابطی با نگرش بازده پایدار و درخور، بر حسب توان و استعداد کیفی و کمی

انواع توریسم را از نظر پایداری؛ به توریسم پایدار و توریسم ناپایدار تقسیم کرده و از گونه‌های توریسم، اکوتوریسم را بیش از سایر گونه‌های توریسم با توسعه پایدار سازگار دانسته‌است. شایان و همکار (۱۳۸۶) در مقاله‌ای با عنوان امکان‌سنجی نواحی مستعد توسعه اکوتوریسم در استان کهگیلویه و بویر احمد، شناسایی نواحی مستعد توسعه اکوتوریسم در استان را مد نظر قرار داده‌اند. محمدی ده چشمه و همکار (۱۳۸۷) در مقاله‌ای با عنوان امکان‌سنجی توانمندسازی اکوتوریسم استان چهارمحال و بختیاری، به ارزیابی و امکان‌سنجی توان‌های اکوتوریستی این استان پرداخته و به ارائه راهکار برای بهبود وضعیت اکوتوریسم پرداخته‌است. تقوایی و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان نقش و جایگاه برنامه‌ریزی چندبعدی در توسعه توریسم و اکوتوریسم منطقه خرو طبرستان را مورد مطالعه قرار داده و به معرفی جاذبه‌های آن پرداخته‌است؛ وی همچنین بر اهمیت برنامه‌ریزی چندبعدی برای توسعه توریسم و اکوتوریسم منطقه تاکید دارد. رخشانی نسب و همکار (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان چالش‌ها و فرصت‌های توسعه اکوتوریسم در ایران، به شناخت موانع مؤثر در جذب طبیعت‌گرد و ارائه راهکارهای مفید برای توسعه اکوتوریسم در ایران پرداخته‌است. امیر احمدی و مظفری (۱۳۹۱) که به شناسایی پهنه‌های مناسب اکوتوریسم در استان زنجان پرداخته‌است و از سیستم اطلاعات جغرافیایی نیز برای تهیه نقشه استفاده نموده‌است. شیخ الاسلام و سببی (۱۳۹۱) پهنه‌بندی آمایشی با رویکرد اکوتوریسم در جنگل‌های سری ۷ واشمرد با ارزیابی چندعامله مدل AHP در محیط GIS انجام داده‌اند. قدیری معصوم و دیگران (۱۳۹۱) هم به ارزیابی توان توسعه گردشگری بیابان و تأثیرات آن بر ابعاد انسانی در سکونتگاه‌های روستایی پرداخته‌اند و ضعف آنها هم‌بسته به مدل ارزیابی توان اکولوژیکی دکتر مخدوم کرده و تحقیق خود را بیشتر بر توصیف پدیده‌ها گذاشته‌اند و از بکار

سرزمین، به تعیین نوع کاربری از سرزمین می پردازد، بنابراین از هدر رفتگی منابع طبیعی و ضایع شدن محیط زیست و در نتیجه از فقر انسانی که روی زمین کار میکند، می کاهد. تنظیم کنش متقابل بین عوامل انسانی و عوامل محیطی به منظور ایجاد سازمان سرزمینی مبتنی بر بهره گیری بهینه از استعداد های انسانی و محیطی آمایش سرزمین نامیده می شود. (بهراری و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۳). ارزیابی توان محیط زیست (چه توان اکولوژیکی و چه توان اقتصادی اجتماعی آن) عبارت از برآورد استفاده ممکن انسان از سرزمین برای کاربری های کشاورزی، مرتعداری، جنگلداری، پارکداری (حفاظت، توریسم)، آبیاری، پروری، امور نظامی و مهندسی و توسعه شهری، صنعتی و روستایی در چارچوب استفاده های کشاورزی، صنعت، خدمات و بازرگانی است. (مخدوم، ۱۳۸۷: ۲۵)

در حال حاضر، منطقی ترین راه برای انجام مطالعات محیط زیست در چارچوب برنامه ریزی منطقه ای، همان دخالت دادن جنبه های اکولوژیک درباره برنامه ریزی و سازماندهی کاربری زمین است. (سلطانی، ۱۳۷۱: ۱۰۷) ارزیابی توان اکولوژیک به دلیل ضرورت انتخاب و بهره برداری بهینه از پتانسیل اکولوژیک سرزمین در قالب مطالعات برنامه ریزی و مدیریت زیست محیطی به منظور حصول به اصل توسعه پایدار است. (رضایی، ۱۳۸۴: ۱۳۸)

برای بدست آوردن اطمینان از ظرفیت و توان محیط پیش از هر اقدامی مطالعه و ارزیابی مناطق و مکان ها اولویت پیدا می کند تا بدین طریق ضمن تحلیل، مقایسه بهترین مکان را از گزینه های مربوطه برای کاربری مدنظر خویش انتخاب نماییم.

۴- روش تحقیق

از آنجایی که شناخت و تفکیک نواحی بر پایه شاخص ها و عناصر طبیعی از دیر باز توجه بسیاری از دانشمندان را به خود معطوف داشته درصد هستیم تا با

رویکرد و نگاه آمایشی این پهنه بندی را با رعایت استانداردهای محیطی انجام داده و مناطق دارای ظرفیت توسعه گردشگری را شناسایی نماییم. تا زمینه های رشد فعالیت های گردشگری در فرایند توسعه را با نگاهی عقلایی را مهیا سازیم. روش این پژوهش کاربردی و بر اساس ماهیت تحلیلی- توصیفی است و درصدد است تا با استفاده سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS با در نظر گرفتن معیارها و شاخص های طبیعی، اجتماعی، اقتصادی، و کالبدی، مکان های دارای توان اکولوژیک گردشگری را شناسایی و در قالب مدل بهینه (مبتنی بر آمایش سرزمین) و مدل اکولوژیکی مقایسه نماییم. معیارهای دو مدل توان اکولوژیکی و مدل آمایش سرزمین با توجه به پرسشنامه دلفی مورد ارزیابی قرار گرفته و به منظور گردآوری اطلاعات در این تحقیق، از مراکز هواشناسی، زمین شناسی، جهاد کشاورزی و استانداری بهره برده و برای تحلیل از روش های طبقه بندی رایج در طرح پایه آمایش استان ها و کتب دانشگاهی معتبر استفاده شده است. نهایتا برای آزمون فرضیه از نرم افزار اردس استفاده شده است، بدین صورت که باید نقشه های نهایی به رستر تبدیل شوند.

محدوده پژوهش:

استان خوزستان یکی از مهم ترین و با ارزش ترین مناطق ایران، با مساحت ۶۴۰۵۴ کیلومتر مربع در بین طول جغرافیایی ۴۷ تا ۵۰ درجه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۹ تا ۳۲ درجه شمالی (موحدی و دیگران، ۱۳۹۱: ۶۶) در جنوب غربی ایران قرار دارد، این استان پنجمین استان پرجمعیت ایران است. (ملکی و دیگران ۱۳۹۳: ۱۱) خوزستان از شمال به استان لرستان، از شمال شرقی و شرق به استان چهارمحال و بختیاری، از شمال غربی به استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی به استان کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به استان بوشهر و خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می شود. از نظر پستی و بلندی و اقلیم خوزستان

جدول ۱. معیارهای شناسایی اکوتوریسم

معیارهای مورد ارزیابی شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم	
رتبه	معیار
۵.۲۵	دسترسی راه
۵.۷۵	اشتغال
۵.۹	رودخانه‌ها
۶.۲	کلیماتولوژی (آب و هوا)
۶.۴	بارش
۶.۸	شهرنشینی
۷.۲۵	پوشش گیاهی
۷.۴۵	شیب
۸.۴۵	قدرت سپرده گذاری
۹.۴	جهت جغرافیایی
۱۰.۱۵	سطوح ارتفاعی

جدول ۲. وزن دهی معیارهای شناسایی

اکوتوریسم

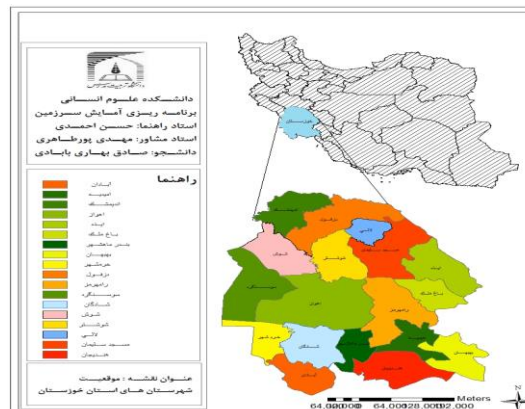
معیارهای مورد ارزیابی شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم	
وزن	معیار
۰.۹۲۴	دسترسی راه
۰.۹۱۶	اشتغال
۰.۹۱۴	رودخانه‌ها
۰.۹۱۰	کلیماتولوژی (آب و هوا)
۰.۹۰۷	بارش
۰.۹۰۱	شهرنشینی
۰.۸۹۵	پوشش گیاهی
۰.۸۹۲	شیب
۰.۸۷۷	قدرت سپرده گذاری
۰.۸۶۳	جهت جغرافیایی
۰.۸۵۳	سطوح ارتفاعی

مراحل ارزیابی مقایسه ای اکوتوریسم براساس مدل توان اکولوژیکی: برای مدل توان اکولوژیکی فقط معیارهای طبیعی براساس مدل مخدوم در نظر گرفته شده است.

ارزیابی مدلها

برای آزمون فرضیه از نرم افزار اردس استفاده شده است، بدین صورت که باید نقشه های نهایی به رستر

را می توان به دو ناحیه کوهستانی و جلگه ای تقسیم نمود.

شکل ۱. موقعیت استان خوزستان

استان خوزستان شامل دو ناحیه جلگه‌ای و کوهستانی است. بخش اعظم استان خوزستان جلگه‌ای و بخش کوچتری از آن در ناحیه شمالی، کوهستانی است که از دیدگاه پدیده‌های اقلیمی وضعیت‌های کاملاً متمایز و مشخصی را دارا می‌باشند. بر روی هم بیش از ۳۷ درصد زمین‌های استان را کوه‌ها و تپه‌ها تشکیل می‌دهند. همچنین نسبت فلات‌ها، دشت‌ها و واریزه‌ها بر روی هم به حدود ۵۶ درصد کل زمین‌ها می‌رسد (طرح آمایش سرزمین، ۱۳۹۳).

۵- یافته‌های پژوهش

در ابتدا معیارهای دو مدل توان اکولوژیکی و مدل آمایش سرزمین با توجه به پرسشنامه دلفی مورد ارزیابی قرار گرفته اند. برای تکنیک دلفی ۲۰ پرسشنامه بین متخصصین پیرامون موضوع تحقیق توزیع شده است که شامل موارد زیر بوده است.

جدول ۲. ارزیابی مدل توان اکولوژیکی اکوتوریسم

Case Processing Summary						
	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Perc ent	N	Perc ent	N	Perc ent
CID * reference	300	100.0%	0	0.0%	300	100.0%

CID * reference Crosstabulation

Count

	reference			Total
	1	2	3	
CID 1	64	0	2	66
2	13	93	6	112
3	30	6	86	122
Total	107	99	94	300

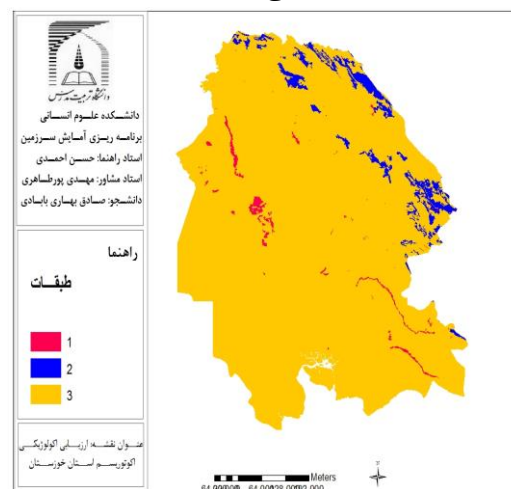
Symmetric Measures

		Asymp. Std. Error ^a	Appr ox. T ^b	Appro x. Sig.
Measure of Ka Agreement	pp a	.717	.033	18.017
N of Valid Cases	300			.000

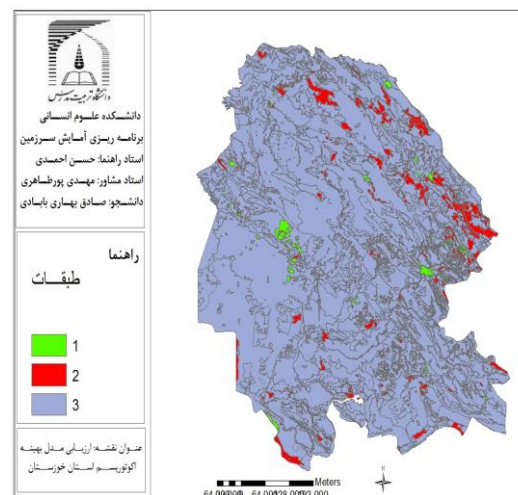
a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

تبدیل شوند که در زیر می آیند.

شکل ۲. سنجش ارزیابی اکولوژیکی اکوتوریسم خوزستان

شکل ۳. سنجش ارزیابی مدل بهینه

اکوتوریسم

هر کدام از این نقشه ها بصورت مجزا در نرم افزار اردس پس از مشخص شدن ۳۰۰ نقطه برای هر کدام از نقشه ها ارزیابی شده که شرح آن بصورت زیر است.

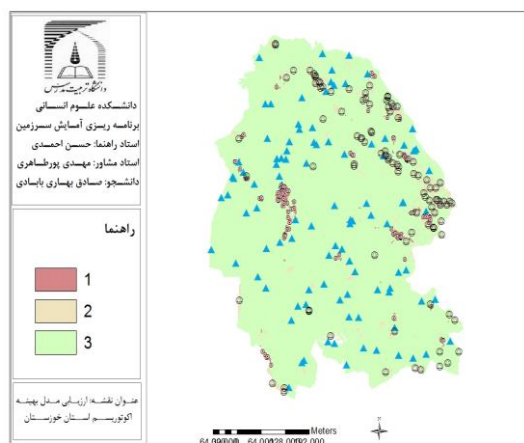
	1	2	3	
CID 1	96	2	2	100
2	3	91	6	100
3	8	6	86	100
Total	107	99	94	300

Symmetric Measures

	Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Measure of Agreement Kappa	.865	.025	21.203	.000
N of Valid Cases	300			

a. Not assuming the null hypothesis.

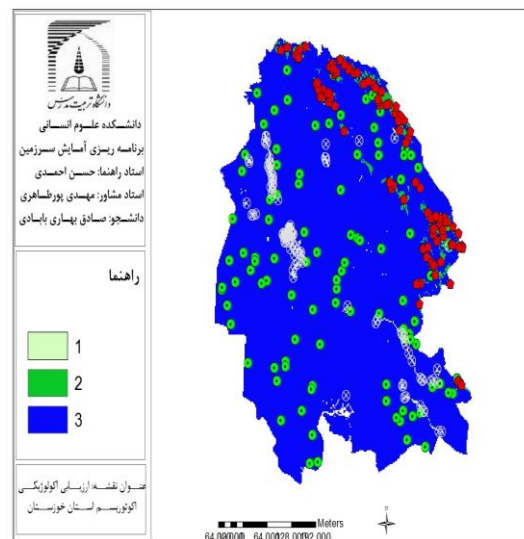
b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

شکل ۵. ارزیابی مدل بهینه اکوتوریسم

خوزستان

با تطبیق دادن نقشه‌های ساخته شده و با در نظر گرفتن وضع موجود برگرفته از گوگل ارث، در نرم افزار اردس با در نظر گرفتن ۳۰۰ نقطه مشخص شده صحت کلی (۰/۸۶۵) برای سنجش مدل بهینه اکوتوریسم استان خوزستان براساس مدل آمایش سرزمین بدست آمده است.

شکل ۴. ارزیابی اکولوژیکی اکوتوریسم

خوزستان

با تطبیق دادن نقشه‌های ساخته شده و با در نظر گرفتن وضع موجود برگرفته از گوگل ارث، در نرم افزار اردس با در نظر گرفتن ۴۰۰ نقطه مشخص شده صحت کلی (۰/۷۱۷) برای سنجش ارزیابی اکوتوریسم استان خوزستان براساس مدل توان اکولوژیکی بدست آمده است.

جدول ۳. ارزیابی مدل بهینه اکوتوریسم با رویکرد آمایش

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
CID * reference	300	100.0%	0	0.0%	300	100.0%

CID * reference Crosstabulation

Count	reference	Total

۶- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

ارزیابی توان اکولوژیک به منظور عینیت بخشیدن به قابلیت بالقوه سرزمین در قالب کاربریهایانجام پذیر و مورد انتظار است و در این پژوهش شناسایی ظرفیت های اکوتوریسم با نگاه ارزیابی توان بر اساس دو مدل توان اکولوژیکی و مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین مورد سنجش قرار گرفت و در پایان بررسی ها و ضریب مشخص شده نشان داد استفاده از هر دو مدل ارزیابی می تواند راهگشای خیلی از مسائل در خصوص بالقوه کردن ظرفیت های اکوتوریسم در استان خوزستان گردد.

از آنجا که در ارزیابی توان اکولوژیکی اکوتوریسم بیشتر بر معیارهای طبیعی تاکید شده بود و از عوامل انسانی غفلت شده بوده در این تحقیق تلاش شد ارزیابی مقایسه ای از دو مدل (مدل اکولوژیکی و مدل بهینه) داشته باشد که در مدل بهینه مبتنی بر رویکرد آمایش سرزمین و جامع پذیری آن در کنار عوامل و معیارهای طبیعی معیارهای مهم انسانی را نیز در نظر گرفت و مورد سنجش قرار دارد، اطلاعات گردآوری شده در این تحقیق از اطلاعات کتابخانه ای و بعضا مراجعه به ارگان ها و سازمان های مختلف تهیه شده است. از نظر ماهیت کاربردی، روش از نظر هدف توصیفی- تحلیلی بوده که به شناخت ظرفیت های گردشگری اکوتوریسم در استان خوزستان با مدل مخدوم براساس معیارهای طبیعی (شیب، جهت جغرافیایی، فرسایش خاک، عمق خاک، پوشش گیاهی، اقلیم و ...) و مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین با ترکیبی از عوامل طبیعی و انسانی در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفت، با استفاده از نرم افزار ارس و نرم افزار spss و نهایتا تطبیق دادن نقشه های ساخته شده با در نظر گرفتن وضع موجود و گوگل ارث نتایج حاکی از این است که ارزیابی اکوتوریسم در استان خوزستان با رویکرد آمایش (مدل بهینه) بر اساس ۳۰۰ نقطه مشخص شده ضریب ۰/۸۶۵ بدست آمده است که

در مدل ارزیابی توان اکولوژیکی اکوتوریسم برگرفته از مدل مخدوم بیشتر بر عوامل طبیعی همچون شیب، جهت جغرافیایی، اقلیم، بافت خاک، عمق و حاصلخیزی خاک، فرسایش و پوشش گیاهی در کنار دیگر عوامل طبیعی توجه کرده که با در نظر گرفتن این عوامل و سنجش آن و انطباق با وضع موجود ضریب بدست آمده ۰/۷۱۷ می باشد که بنا بر نظر متخصصان در سطح خوب تعریف می شود.

از طرفی ارزیابی اکوتوریسم با روش بهینه که با رویکرد آمایش سرزمین انجام گرفته که از روشهای انعطاف پذیر در برنامه ریزی بوده و به منظور شناخت زمینه ها و فرصت های اکوتوریسم قابل دفاع می باشد استفاده شده است. که در این راستا برای سنجش ارزیابی اکوتوریسم علاوه بر معیارهای طبیعی (جهت جغرافیایی، شیب، ارتفاع و ...) معیارهای انسانی همچون شهرنشینی، درآمد و پس انداز، اشتغال و دسترسی و ... در نظر گرفته شده است.

با در نظر گرفتن این عوامل در کنار سایر عوامل مهم طبیعی در ارزیابی ها ضریب ۰/۸۶۵ با توجه به ۳۰۰ نقطه مشخص شده بدست آمده است که باتوجه نظر متخصصین در این زمینه در رده عالی قرار دارد. نهایتا با توجه به سوال پژوهش؛ کدام یک از مدل های شناسایی ظرفیت های اکوتوریسم (مدل بهینه مبتنی بر آمایش سرزمین و مدل اکولوژیکی) توان های گردشگری واقع بینانه تری را ارائه می نمایند؟

و فرضیه مطرح شده که احتمال می رود مدل بهینه (مبتنی بر آمایش سرزمین) ظرفیت های واقع بینانه تری را در خصوص توان های اکوتوریسم به نسبت مدل اکولوژیکی ارائه نماید.

می توان با توجه به ضریب بدست آمده ضریب ۰/۸۶۵ برای مدل بهینه آمایش سرزمین نسبت به نتایج مدل اکولوژیکی که عدد ۰/۷۱۷ را مشخص می کرد، فرضیه پژوهش را تایید کرد.

نبت به مدل ارزیابی اکولوژیک (مدل مخدوم) که بدست می دهد.
ضریب ۰/۷۱۷ را بدست آورده نتایج واقع بینانه تری را

۷- منابع

۱. مخدوم، مجید (۱۳۸۷) - شالوده آمایش سرزمین، چاپ هشتم، انتشارات دانشگاه تهران
۲. رضایی، محمد رضا (۱۳۸۴). توسعه کالبدی- فضای شهر و نقش زیست - محیطی آن (مطالعه موردی: شیراز)، فرهادی، رحمت اله، دانشگاه تربیت مدرس، گروه برنامه ریزی شهری
۳. بهاری، صادق و دیگران (۱۳۹۶) ارزیابی مقایسه ای مدل‌های شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم (مطالعه موردی: استان خوزستان)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس
۴. رهنمایی، محمد تقی (۱۳۷۰) توان های محیطی ایران، زمینه های جغرافیایی طرح جامع سرزمین، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی
۵. مرکز مطالعات تحقیقات شهرسازی و معماری، طرح آمایش استان خوزستان، ۱۳۹۳
۶. ملکی، سعید و دیگران ۱۳۹۳- بررسی توزیع فضایی و رتبه بندی توسعه اقتصادی در شهرستان های استان خوزستان، فصلنامه سیاست های مالی و اقتصادی سال دوم شماره شش صفحات ۲۲-۵
۷. فنی، زهره و دیگران (۱۳۷۵)، نقش شهرهای کوچک در توسعه منطقه ای مورد مطالعاتی: استان خوزستان، بخش علوم جغرافیایی و سنجش از دور، رساله دوره دکتری جغرافیای شهری، دانشگاه تربیت مدرس- دانشکده علوم انسانی
8. - Wang Suosheng, Chen Joseph (2015), The influence of place identity on perceived tourism impacts, Annals of Tourism Research 52, pp16-28
9. Hall, C. Mand et.al (1999) "the geography of tourism and recreation", Rutledge.
10. Butler, R. W. (1998). Sustainable tourism – looking backwards in order to progress? In C. M. Hall & A. A. Lew (Eds), sustainable tourism: Geographical perspectives (PP. 25- 34). New York : Addison Wesley Longman Ltd.
11. Jurowski, C., Uysal, M. & Williams, D. R. (1997). A theoretical analysis of host community resident reactions to tourism. Journal of tourism research. 36 (2), 3-11.
12. Elliott, Jams, (1997), "Tourism: Politics and Public Sector Management", London: Routledge
13. Cater. E (2000), "Ecotourism in the World: Problems and Prospect for Sustainability", New York, NY: John Wiley & Sons.
14. McCool, S. F. (1995). Linking tourism the environmental, and concepts of sustainability: setting the stage. In S. F. McCool, & A. E. Watson (Eds), comps. Linking tourism, the environment at, and sustainability. Gen. Tech. Rep. INNNT – GTR – 323. Ogden, UT : USDA, Forest service, intermountain Research
15. Reid, D. (1995). Sustainable development: An introductory guide. London: Earth scans Publications.

نحوه ارجاع به این مقاله:

بهاری بابادی، صادق. احمدی، حسن. (۱۳۹۹). ارزیابی مقایسه‌ای مدل‌های شناسایی ظرفیت‌های اکوتوریسم، شهرسازی ایران، ۳ (۴)، ۲۷-۳۵.

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Iranian Urbanism Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

URL: <https://www.shahrsaziiran.com/1399-3-4-article3/>